Asiantuntijalausunto
johtava asiantuntija Berit Kiuru
12.12.2024

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Viite:
E 55/2024 vp

Asia:
Hallintovaliokunta perjantai 13.12.2024 klo 11.15 / E 55/2024 vp / Valtioneuvoston selvitys: Uuden muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen yhteinen täytäntöönpanosuunnitelma

Uuden muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen (pakti) muodostavat säädökset tulivat voimaan 11.6.2024. Jäsenvaltioilla on oltava oikeudellinen ja operatiivinen valmius uuden lainsäädännön soveltamiseen pääosin vuoden 2026 puoliväliin mennessä.

Komissio antoi 12.6.2024 tiedonannon (COM(2024) 251 final) yhteisestä täytäntöönpanosuunnitelmasta, jolla autetaan unionia ja sen jäsenvaltioita valmistautumaan tehokkaasti säädösten täytäntöönpanoon. Jäsenvaltioiden on laadittava 12.12.2024 mennessä kansalliset täytäntöönpanosuunnitelmat.

Maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen avulla vahvistetaan EU:n yhteisiä rakenteita unioniin kohdistuvaan muuttoliikkeeseen vastaamiseksi, minkä vuoksi on tärkeää, että sen täytäntöönpano etenee suunnitellusti. Kriittisiä tekijöitä tämän suhteen ovat tietojärjestelmäkehitys ja unionilta saatava rahoitus.

Uuden muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen (pakti) muodostavat säädökset tulivat voimaan 11.6.2024. Jäsenvaltioilla on oltava oikeudellinen ja operatiivinen valmius uuden lainsäädännön soveltamiseen pääosin vuoden 2026 puoliväliin mennessä.

Paktin säädöksistä johtuvat velvoitteet ja niiden toteuttamiseksi tarvittavat toimet on ryhmitelty EU:n yhteisessä täytäntöönpanosuunnitelmassa 10 rakenneosaksi. Jäsenvaltioiden on laadittava 12.12.20204 mennessä kansalliset täytäntöönpanosuunnitelmat, jotka rakentuvat vastaaville rakenneosille. Kuhunkin rakenneosaan liittyviä tavoitteita tarkastellaan nykytilan kartoittamisen jälkeen lainsäädännön, organisaation/hallinnollisten menettelyjen, henkilöstön, infrastruktuurin ja tietoteknisten tarpeiden näkökulmasta. Samalla arvioidaan kustannuksia ja niiden rahoitusta joko kansallisesta talousarviosta tai EU:n varoista. Suunnitelmat sisältävät myös aikatauluja toimien toteuttamiselle.

Suomen turvapaikka- ja maahanmuuttojärjestelmä on yleisesti ottaen kehittynyt. Tämä antaa hyvän pohjan uuteen toimintakehykseen siirtymiselle ottaen huomioon, että tavoitteena on varmistaa eurooppalaisen järjestelmän toimivuus ja kaikkien jäsenvaltioiden hyvä varautuminen. Jäsenvaltioiden tulee laatia turvapaikkavirasto EUAA:n tuottaman mallin mukainen kansallinen valmiussuunnitelma huhtikuuhun 2025 mennessä.

Jäsenvaltioiden on laadittava myös kansalliset muuttoliike- ja turvapaikkastrategiat ja toimitettava ne komissiolle kesäkuuhun 2025 mennessä. Komission tehtävänä on laatia niiden pohjalta 5-vuotinen eurooppalainen muuttoliike- ja turvapaikkastrategia vuoden 2025 loppuun mennessä. Komissio työstää parhaillaan kansallisia strategioita varten mallia, jotta strategiat ovat keskenään vertailukelpoisia.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeriö on asettanut kaksi hanketta (SM020:00/2024 ja SM032:00/2024), joissa valmistellaan paktin kansallisen täytäntöönpanon edellyttämät lainsäädäntömuutokset. Paktin säädökset ovat vastaanottodirektiiviä lukuun ottamatta asetuksia ja suoraan kansallisesti sovellettavaa lainsäädäntöä. Ne jättävät jäsenvaltioille kuitenkin kansallista liikkumavaraa, erityisesti turvapaikkahakemuksen tutkintaan ja muutoksenhakuun liittyvien säännösten osalta. Täytäntöönpano sovitetaan yhteen Petterin Orpon hallituksen ohjelman tavoitteiden kanssa.

Paktin säädöksistä aiheutuu muutostarpeita kansallisen lainsäädännön lisäksi tietojärjestelmiin sekä toimivaltaisten viranomaisten prosesseihin. On välttämätöntä tehostaa menettelyjen kaikkia vaiheita, samalla kun kehitetään laatua ja varmistetaan hakijoiden oikeusturva. Tässä yhteydessä on tarpeen tarkastella myös viranomaisten välistä toimivaltaa. Kukin toimivaltainen viranomainen vastaa operatiivisen toiminnan ja tietojärjestelmien kehittämisestä säädösten mukaisesti.

Tietojärjestelmämuutoksista ja laitehankinnoista aiheutuu merkittäviä kustannuksia. Täytäntöönpanon yhteydessä kartoitetaan ja hyödynnetään täysimääräisesti EU-rahoituksen tarjoamat mahdollisuudet. Vuonna 2025 sisäasioiden rahastojen ohjelmiin tulee ohjelmien väliarvioinnin kautta lisärahoitusta EU-tasolla 1,9 miljardia euroa. Jäsenvaltioiden saamat osuudet tästä eivät ole vielä tiedossa. Lisäksi AMIF- ja BMVI-rahastoihin on MFF-väliarvioinnin kautta tulossa lisärahoitusta EU-tasolla yhteensä 1,8 miljardia euroa, mikä tulee haettavaksi komission avaamien hakujen kautta.